Uvodno izlaganje s Okruglog stola: **„Stanje u realnom gospodarstvu“**, Rijeka 11. Rujna 2012.

Dame i gospodo,

Hrvatsko gospodarstvo nalazi se u ozbiljnoj krizi. Nalazimo se u domaćoj, nacionalnoj, krizi a globalna gospodarska kriza tek je katalizator koja je ubrzala negativne tokove. Nezaposlenost bi na kraju ove godine mogla dostići brojku od 350 tisuća što je na gornjoj granici socijalne izdržljivosti (kolovoz – 301 tisuću ili 5,7% više nego u prošloj godini), BDP bi se mogao smanjiti za 2,5%, povećava se deficit na računu platne bilance i on će biti veći od ostvarenog deficita prethodnih dviju godina. Pri tome, najavljujem posebno upozoravajući podatak na ustrajno povećanje deficita na podračunu platne bilance – računu dohotka koji iz godine u godinu raste kao posljedica prodaje obiteljskog srebra, odnosno visoke ino zaduženosti. Dodatno, tragičnim ocjenjujem rast poreznih prihoda u ovoj godini kao posljedicu izostanka restrukturiranje države odnosno lokalne uprave i samouprave. Priča kako će nas najavljene investicije javnog sektora spasiti čini mi se, u najmanju ruku, pretjerano optimistična.

Dozvolite mi da iznesen nekoliko osobnih promišljanja glede postojećeg stanja kao i neke mjere koje smatram da je nužno provesti u najkraćem mogućem vremenu.

1. Svaka mala i otvorena razvijena zemlja ima jednu ili više tvrtki koje djeluju na globalnom planu. One one su prije izvoznici nego uvoznici kapitala. Malo nacionalno tržište smanjuje broj djelatnosti koje mogu ostvariti primjerenu ekonomiju razmjera. Hrvatska je imala značajne šanse na području naftne industrije, brodogradnje i brodarenja. Kao što znate nismo iskoristili te mogućnosti. Pitamo se zašto visokoobrazovani mladi ljudi odlaze u inozemstvo? Upravo zato što smo postali, da tako kažem, generičko gospodarstvo koje nema vlastito istraživanje & razvoj. Tako prodajom Ine zapravo „zatvaramo“ fakultete koji u svojim programima imaju probleme naftne industrije. Sutra ćemo, ako se ne opametimo, isto učiniti s brodograditeljskim fakultetima i znanstvenim institutima. Ukratko nema razvoja bez snažnih kompanija koje će „vući“ razvoj.
2. Međuovisnost monetarne i kreditne politike, odnosno kamatnih stopa, potom, tečajne politike nacionalne valute i porezne politike često se gubi iz vida. Moguće je pokazati da svaku od navedenih varijabli možete „fiksirati“ ako i samo ako ostale varijable podredite, dovedete u ovisnost o fisksnoj varijabli. Tako je fiksni tečaj kune nalagao niske, vrlo niske kamatne stope na kredite gospodarstvu, te nisku, vrlo nisku poreznu presiju. Kao što smo neki dan saznali porezna presija u Hrvatskoj raste, a kamatne stope neće primjereno padati. I dalje, smatram da je hrvatsko gospodarstvo iscrpljeno do te mjere da nije u stanju poslovnim bankama ponuditi

primjerenu kreditnu sposobnost. Ništa od toga se nije dogodilo „preko noći“. Postojeće stanje je sustavno “građeno“ od Programa stabilizacije iz listopada 1993. godine. Danas bi varijabilizacija tečaja značila dinamiziranje inflacije sa nesagledivim posljedicama, jer Hrvatska, to valja jasno reći, ulazi u stanje stagflacije.

3. Velika sam očekivanja imao od najavljene rekonstrukcije lokalne uprave i samouprave. Na žalost, u dobroj hrvatskoj tradiciji, cijela se je rasprava svela na poreznu nadležnost umjesto da smo definirali lokalnu upravu kao jedinicu gdje će hrvatski građani identificirati svoje preferencije, s jedne strane, i, s druge strane, kao čimbenik razvoja na lokalnoj razini. Stanje u lokalnoj upravi i samoupravi nije problem samo u fiskalnom pogledu, ja bih rekao da je neuporedivo veći problem u socijalnom i razvojnom pogledu. Izbori se približuju, a mi taj godući problem stavljamo „pod tepih“. Restrukturiranje države jednako je tako „vrući krumpir“ kojeg nijedna vlada do sada nije željela spoznati, analizirati, dijagnosticirati i, temeljem toga, riješiti. Problem je kompleksan, a problem rastuće birokracije u Hrvatskoj svoje polazište ima u Saboru koji donosi zakone koji zahtjevaju velik broj izvršilaca sa sumljivim rezultatom.

4. Na području porezne sustava dao sam svoj cjeloviti prijedlog u svome radu - „Porezna reforma i hrvatska kriza“ - još (sic!) 2009. godine kad sam predložio:

- neoporezivi dohodak 5.000 kuna uz porezne stope 10, 20 i 30% (5 - 15, 15 - 30 i 30 i više respektivno)

- PDV sa 23 na 25% na naplaćenu umjesto do sada fakturiranu realizaciju,

- preisitati sustav trošarina vodeći računa od domaćoj proizvodnji, i

- povrat zaštitne kamate na kapital.

Kao što znamo Vlada je prihvatila Prijedlog o povećanju stope PDV-a, ostalo je zanemarila. Ne treba naglašavati da je porezni sustav podsustav gospodarskog, i, štire, društvenog sustava, što znači da ga je valjalo prihvatiti ili odbaciti u cjelosti. Umjesto toga, sprema nam se porez na imovinu koji sam u više navrata nazvao – nepromišljenim.

1. Hrvatska je mala visoko zadužena zemlja koja bez dinamiziranja gospodarskog razvoja neće moći uredno servisirati svoje inozemne obveze. Prošlo je vrijeme obilatih izvora inozemnih kredita. Očuvanje kreditnog rejtinga valja pozdraviti, ali i shvatiti da nam je to kredit zbog predviđenog članstva u EU, a ne rezultat sustavnih promjena što se vidi po smanjenju

konkurentnosti hrvatskog gospodarstva. Stoga valja razmišljati, ma koliko je to razočaravajuće, da cjelokupno područje Hrvatske u privrednosustavnom pogledu mora u narednom razdoblju konvergirati uvjetima koje za sada imamo tek u slobodnim industrijskim zonama. Drugim riječima, ma koliko to zvučalo dramatično, potrošnja na kredit je dio prošlosti, a računi koji nam zbog nerazumne politike stižu na naplatu kruta su stvarnost.

2. Značajne promjene valja očekivati u novom Zakonu o radu. Ma koliko bili socijalno osjetljivi i željeli sačuvati položaj radnika to nećemo moći odista i ostvariti. Hrvatska ima tijekom svoje samostalnosti uvijek 250 – 400 tisuća nezaposlenih, što, drugim riječima u ovih dvadesetak godina iznosi preko 6,6 milijuna izgubljenih radnika/godina. Učinkovitost sindikata, između ostalog, moramo promatrati i po broju nezaposlenih. Jasno, nisu oni jedini tome razlog, ali su dio problema. Osim toga nikako da shvatim zašto bi radnici morali raditi osam sati dnevno kada osnovica za poreze i doprinose nije vrijeme provedeno na radu već njihov osobni dohodak. Drugim riječima, nije li bolje da netko radi i daleko manje od punog radnog vremena i tako doprinosi stvaranju nacionalne dividende? Ne treba se zavaravati, pitanje je samo vremena kada će se umjesto mirovina temeljenih na radu iste transformirati u socijalne temeljene na intergeneracijskoj solidarnosti. To je priča o kojoj će se početi pričati kada isplata mirovina postane nepodnošljiva za državni proračun.

3. Posebno bih želio naglasiti izostanak većeg angažmana znanstvenog i obrazovnog sustava. Izdvajanja za znanost i obrazovanje sve više se tretira kao trošak a ne kao najznačajnija investicija. Tu su moguće promjene „preko noći“. Naime, ne treba puno pameti da se znanstveni i obrazovni sustavi povežu s gospodarstvom ukoliko, što predlažem, trošak njihovog angažmana snosi država. Za male novce mogli bi pomoći posrnulom gospodarstvu. Nova radna mjesta su potrebna, ali je neuporedivo važnije sačuvati postojeća. U tom smislu stečajevi, ako nije dokazana opravdanost njihovog poretanja, predstavlja tragičnu mjeru kojom ćemo dodatno desetkovati ionako desetkovano gospodarstvo.

Hvala na pažnji.

Guste Santini